

† Stefan Czarnocki

1878 — 1947

Urodz. w r. 1878 w Gajlańcach w Ziemi Kowieńskiej do 7-go roku życia przebywał w Kurszanach na Litwie, gdzie jego ojciec, Jan Czarnocki, był lekarzem. Gdy rodzice przenieśli się do Miropola w gub. Kurskiej, Stefan Czarnocki uczęszczał do Szkoły średniej w pobliskim mieście Sumach. Po ukończeniu tamże z odznaczeniem szkoły realnej zapisał się Cz. na Instytut Technologiczny w Charkowie, gdzie studiował przez rok. Po śmierci ojca i przeniesieniu się matki do Wilna Stefan Czarnocki wyjechał w r. 1898 do Petersburga, gdzie rozpoczął studia w Instytucie Górniczym, który ukończył w r. 1906, z tytułem inżyniera górniczego.

Jako student zajmował się w r. 1899 badaniem torfowisk i piaskowców na Wileńszczyźnie, w r. 1900 wierceniem studni artezyjskich w Libawie i w Daźwieliszkach (Ziemia Kowieńska), w latach 1901 i 1902 odbywał praktykę górniczą w Zagłębiu Dąbrowskim, w r. 1903 brał udział w pracach hydrologicznych w obwodzie Akmolińskim. W r. 1904 za pracę o rudach żelaznych „Oczerk miastorożdzenij żelaznych rud zapadnoj czasti centralnoj Rossii i Carstwa Polskago“ otrzymał od Instytutu nagrodę im. A. Karpińskiego.

W r. 1904 zaangażowany został przez Komitet Geologiczny w Petersburgu dla przeprowadzenia badań geologicznych w Zagłębiu Dąbrowskim; prace te prowadził początkowo pod kierownictwem A. Michalskiego, a następnie K. Bohdanowicza. Wyniki tych badań zostały ogłoszone w pracy „Materiały k poznaniu kamiennougolnych otłożenij Dombrowskago bassiejna“, za którą otrzymał od Instytutu Górniczego powtórnie nagrodę im. A. Karpińskiego.

W czasie studiów w Petersburgu brał Stefan Czarnocki żywy udział w życiu tamtejszej Polonii; w okresie walk wol-

nościowych, które spowodowały zamknięcie Instytutu Górniczego na dwa lata występował jako przedstawiciel polskiej młodzieży.

Po ukończeniu Instytutu Górniczego pracował w Komitecie Geologicznym od r. 1907 do 1922, początkowo jako geolog-współpracownik Komitetu, następnie w stopniu geologa. Pierwsze prace dotyczyły Kubańskiego trzeciorzędu i występowania ropy naftowej na tym terenie. W r. 1907 pracował również na węglowych terenach północnej części Zagłębia Dąbrowskiego.

W latach następnych opracował szereg arkuszy map geologicznych różnych części Rosji, ze szczególnym uwzględnieniem terenów naftowych. W r. 1908 opracował arkusze Majkopski i Prusko-dagiestański, w r. 1909 arkusz Smoleński, w r. 1910 arkusz Ilski. W tym samym roku na zlecenie Banku Wawelberga zajmował się zagadnieniem przypuszczalnych złóż naftowych w pow. Nieszawskim na Kujawach.

W r. 1911 opracował arkusz Krymaki (obwód Kubański), przeprowadzając również badanie terenów naftowych w pow. Ozurgietkim (gub. Kutaiska).

W r. 1912 został powołany na geologa Komitetu Geologicznego w Petersburgu. W tym roku opracowuje mapę geologiczną naftowych terenów na półwyspie Tamańskim i przeprowadza badania terenów węglowych w pow. Oltyńskim obwodu Karskiego. Z polecenia tow. „Saturn“ przeprowadził badania geologiczne na należących do towarzystwa terenach węglowych w północnej i południowo-wschodniej części Zagłębia Dąbrowskiego. Przez Zarząd kolei Armawir-Tuapsin-skiej (Kaukaz północny) został zaangażowany w charakterze eksperta-geologa przy budowie tej kolei.

W r. 1913 opracował mapę geologiczną terenów gazonośnych gub. Stawropolskiej. W tym roku dokonał dla międzynarodowego kongresu geologicznego w Kanadzie obliczenia zapasów węglowych w Zagłębiu Dąbrowskim i (wspólnie z Weberem) na Kaukazie. W tymże roku prowadził badania geologiczne terenów naftowych w okolicach Baku, w Kraju Zakaspijskim (Góra Nieftiedag), dokonując dalej ekspertyz geologicznych dla Kolei Armawir-Tuapsin-skiej i w okolicach Płoskirowa.

W r. 1914 rozpoczął prace geologiczne na naftowych terenach w zach. części gub. Bakińskiej, badał tereny naftowe

w pow. Sygnachskim i Telawskim (gub. Tyfliska), w okręgu Sunżeńskim obwodu Torskiego oraz w okolicach Baku. W tym roku wykonywał również ekspertyzy geologiczne przy budowie kolei Armawir-Tuapsińskiej i Rianzańsko-Urałskiej w okolicach Wolska w gub. Saratowskiej.

W r. 1915 opracował pierwszy arkusz mapy geologicznej naftowych terenów zachodniej części gub. Bakińskiej (arkusz połudn. Adżikabulski), przeprowadził badanie terenów naftowych w Groźnym, wykonał wreszcie ekspertyzę geologiczną dwóch projektów mostu kolejowego na Wołdze w Saratowie.

W r. 1916 opracował drugi arkusz geologicznej mapy zachodniej części gub. Bakińskiej (arkusz Babazanański) oraz przeprowadził badania terenów naftowych i gazonośnych w obwodzie Dagiestańskim.

W r. 1917 wszedł jako członek w skład Komisji Likwidacyjnej dla spraw Królestwa Polskiego (Wydział Przemysłu i Handlu). Z polecenia Komitetu Geologicznego objął kierownictwo nad badaniami mającymi na celu opracowanie mapy pokładowej terenów naftowych w Groźnym. Przez ministerstwo Przemysłu i Handlu został wydelegowany do wschodnich części Rumunii i Małopolski, zajętych podówczas przez wojska rosyjskie, dla zbadania wydajności terenów naftowych.

Przez tow. kolei Czarnomorskiej został zaangażowany jako kierownik wydziału geologicznego ekspedycji, wysłanej dla zbadania możliwości wykorzystania siły wodnej głównych rzek Czarnomorskich. Badania geologiczne przeprowadzał w okolicach Suchumu, ponadto wykonał ekspertyzę geologiczną projektu linii kolejowej Jekaterynodar-Tuapse.

W r. 1919 zorganizował roboty geologiczno-poszukiwawcze na węglowych terenach połudn. wsch. części obwodu Kubkańskiego, prowadził badania geologiczne wzdłuż zaprojektowanej linii kolei żelaznej północno-kaukaskiej (Armawir-Staroje Zyliszcze), objął kierownictwo działu geologicznego przy pracach, mających na celu wykorzystanie sił wodnych rzek Kubani i Łaby. Zaangażowany w charakterze eksperta dla spraw naftowych przez Centralny Zarząd Związku Kooperatyw w Centrosojuz opracował projekt organizacji kopalń naftowych. W tym roku powołany został na profesora geologii i dziekana organizującego się wydziału górniczego w Politechnice Północno-Kaukaskiej.

Po powrocie z południa Rosji do Komitetu Geologicznego w Petersburgu zajął się Stefan Czarnocki opracowaniem swych dawniejszych materiałów. W r 1921 opracował wreszcie mapę złóż kamiennych materiałów budowlanych na Kaukazie i Krymie.

W roku następnym przybywa do Warszawy i z dniem 1. września 1922 zostaje przyjęty do Państwowego Instytutu Geologicznego w charakterze geologa i obejmuje kierownictwo robót na terenach węglowych Polski. W roku 1923 zostaje mianowany kierownikiem Wydziału Węglowego, a następnie Wicedyrektorem Instytutu Geologicznego, które to stanowisko zajmuje aż do r. 1933 tj. do reorganizacji Instytutu. Od r. 1931 objął również obowiązki Naczelnika Wydziału Naftowego, a po reorganizacji Instytutu w r. 1933 stanął na czele Wydziału Węglowo-Naftowego. Po ustąpieniu prof. J. Morozewicza ze stanowiska Dyrektora Instytutu pełnił Stefan Czarnocki obowiązki Dyrektora przez czas od 1. II. 1937 do 14. IV. 1938, przechodząc następnie do Akademii Górniczej w Krakowie, gdzie został profesorem zwyczajnym geologii stosowanej (od 28. IV. 1938).

Z tytułu zajmowanych stanowisk w Państwowym Instytucie Geologicznym kierował Stefan Czarnocki pracami Wydziału Węglowego, a następnie i Naftowego. Ponadto kierował Biurem Rejestracji w Instytucie Geologicznym oraz specjalnymi Poszukiwaniami Geologiczno-Górnictwymi, prowadzonymi z ramienia Wydziału Wojskowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Z ramienia Instytutu Geologicznego był delegatem do Polskiego Komitetu Energetycznego oraz do Komitetu Redakcyjnego „Przeglądu Górniczo-Hutniczego“, z ramienia Ministerstwa Przemysłu i Handlu zasiadał w Komitecie Rzeczoznawców Akc. Sp. „Pionier“ we Lwowie, prowadzącej poszukiwawcze wiercenia naftowe. Przez szereg lat był Stefan Czarnocki Prezesem Warszawskiego Koła Stowarzyszenia Inżynierów Górniczych i Hutniczych.

Jako delegat Instytutu Geologicznego brał Stefan Czarnocki udział w Zjazdach i Kongresach Geologiczno-Górnictwowych, m. in. w obu Kongresach Heerlen w Holandii (1927 i 1935), poświęconych zagadnieniom stratygrafii karbonu, oraz międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Moskwie (1937).

Niedługo po wkroczeniu okupanta niemieckiego do Krakowa uległ losowi swych kolegów z Akademii Górniczej i Uni-

wersytetu Jagiellońskiego i wywieziony został do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, gdzie ciężkie warunki i nie-ludzkie traktowanie silnie podkopały Jego zdrowie. Po powrocie uchylił się od współpracy z okupantem i zajął się pisaniem podręczników i prac z zakresu swej specjalności, co kontynuował niemal do ostatnich chwil Swego pracowitego życia. W tym czasie powstały m.in. „Bogactwa kopalne Ziemi Polskich“, „Geologia Węgłowa“ i Geologia naftowa“, nie licząc prac mniejszych i specjalnych. Z uruchomieniem Akademii Górniczej objął wkrótce prof. Czarnocki kierownictwo dziekanatu nowo powstałego wydziału geologiczno-mierniczego. Pierwsze powojenne walne zgromadzenie Pol. Tow. Geologicznego obrało go swym prezesem i na tym stanowisku pozostał do ostatniej chwili.

Działalność naukowa Stefana Czarnockiego objęła przede wszystkim zagadnienia występowania ropy naftowej i węgla. Badania naftowe związane są głównie z Jego długoletnim pobylem w Rosji i pracami wykonywanymi z ramienia Komitetu Geologicznego w Petersburgu. W tym czasie opracował szereg map geologicznych w rozmaitych obszarach Rosji głównie jednak z terenów naftowych.

Działalność Stefana Czarnockiego na polu badań węglowych odnosi się niemal wyłącznie do obszarów Polski.¹ Okres pierwszy przypada na czas ukończenia przez Niego studiów w Instytucie Górniczym. Został On wówczas delegowany do Zagłębia Dąbrowskiego przez Komitet Geologiczny w Petersburgu razem z prof. K. Bohdanowiczem, przyczym Stefanowi Czarnockiemu polecono między innymi obliczenie zasobów węgla.

Wynikiem przeprowadzonych badań była duża praca, dokładnie wyświetlająca budowę geologiczną terenów poszczególnych kopalń obszaru Dąbrowskiego; ocena ich zasobów uporządkowanie sprawy paralelizacji pokładów, ustalenie ogólnego profilu karbonu produktywnego tej części Zagłębia, wykrycie szeregu poziomów z fauną morską i wykazanie ich znaczenia jako poziomów przewodnich. Uzyskane cyfry zasobów były aktualne przez długi szereg lat późniejszych.

¹ Dane dotyczące działalności St Czarnockiego na terenie Polskiego Zagłębia Węglowego podał St. Doktorowicz-Hrebniński.

Drugi o wiele dłuższy okres pracy St. Czarnockiego w Zagłębiu rozpoczyna się z chwilą powrotu Jego do Polski w 1922 r., a po objęciu przez Niego kierownictwa Wydziału Węglowego w Państwowym Instytucie Geologicznym.

Był to przede wszystkim okres organizowania Wydziału i ustalania planu Jego prac w Zagłębiu, oraz nawiązywania stosunków z przemysłem co było szczególnie trudne w nowoprzyłączonej części Górnego Śląska, gdzie w sferach kierowniczych przemysłu prawie niepodzielnie panował wówczas duch niemieczyny. Tu przejawiał się talent organizacyjny St. Czarnockiego. Potrafił on odrazu nadać taki kierunek pracy Wydziału, że mógł się on utrzymać bez większych zmian w ciągu całego dalszego okresu. Odrazu była zdecydowana potrzeba szczegółowego kartowania, sporządzania map strukturalnych, badania profilu warstw produktywnych, a nieco później jego flory. W dużej mierze zasługą St. Czarnockiego są osiągnięcia geologów, pracujących na terenie Zagłębia z ramienia Wydziału Węglowego P. I. G. kierowanego przez Niego w okresie 15 lat.

Niestety ogromne trudności z drukiem map, spowodowane głównie brakiem należytego podkładu topograficznego, nie zezwoliły na opublikowanie większej części materiału kartograficznego w tej liczbie i arkuszy skartowanych przez St. Czarnockiego mianowicie Brzeszcze, Oświęcim i nieukończony jeszcze arkusza Orzesze (w skali 1:25.000).

Z prac ogłoszonych dotyczących Zagłębia, na pierwsze miejsce wysuwa się „Polskie Zagłębie Węglowe”, szczegółowo przedstawiające wyniki badań geologicznych na tym obszarze za okres 1914—1934. Jest to nie tyle opis budowy geologicznej Zagłębia, co raczej encyklopedia, w której treściwie lecz wyczerpująco ujęto wszystko to, co było osiągnięte w dziedzinie zagadnień geologicznych Zagłębia oraz przedstawiono jak się kolejno zmieniały poglądy na te zagadnienia. Wobec tego, że odnośna literatura jest olbrzymia, zebranie wszystkich wyników dotychczasowych badań w jednym dziele ogromnie ułatwia orientowanie się w ich osiągnięciach, co ma szczególne znaczenie dla osób pracujących w górnictwie i często stykającymi się z kwestiami geologicznymi.

Dla większości części poruszonych w wymienionym dziele zagadnień St. Czarnocki daje oświetlenie własne, zwłaszcza

w dziedzinie geologii ekonomicznej, omawianej w rozdziale VIII, traktującym o zasobach, ich rozmieszczeniu i wykorzystaniu.

Z następnych co do ważności opublikowanych przez St. Czarnockiego należy wymienić mapę rozmieszczenia zasobów węglowych w Polskim Zagłębiu Węglowym w skali 1:250.000 (umieszczona jako uzupełnienie na Mapie Bogactw Kopalnych Polski) oraz orientacyjne obliczenie tych zasobów.

Inną dziedziną, której dużo uwagi poświęcił St. Czarnocki, była sprawa właściwości węgla w Zagłębiu. Zorganizował On między innymi zbiór prób pokładowych węgla z tych kopalń północnej części Zagłębia, które leżą na pograniczu obszarów występowania węgla gazowego i gazowego spiekającego się, używanego tam do produkcji koksu. Próby te były przeznaczone dla późniejszych prac petrograficznych Wydziału Węglowego Instytutu Geologicznego. Zorganizował i kierował zebraniem prób węgla z całego terenu Zagłębia dla Instytutu Chemicznego. Opublikował szereg prac, w których udowadnia wysunięty przez Siebie pogląd na zależność właściwości chemicznych węgla od budowy tektonicznej Zagłębia.

Ważnym syntetycznym opracowaniem jest Mapa Bogactw Kopalnych Polski wraz z obszernym tekstem, stanowiącym dotychczas jedyne tego rodzaju nowsze dzieło w geologiczno-górnictwie literaturze polskiej.

Na wszystkich polach swej działalności naukowej i organizacyjnej odznaczał się Stefan Czarnocki dużą energią i wysokim poczuciem obowiązku. Dzięki prawdziwie szlachetnym rysom swego nieskazitelnego charakteru cieszył się Prof. Czarnocki powszechną sympatią i poważaniem, zwłaszcza wśród świata górniczego, którego wielu przedstawicieli zalicza się do jego uczniów.

Kazimierz Maślankiewicz

Résumé

Le 6. I. 1947 est mort prématurément St. Czarnocki, président de la Société Géologique Polonaise dans les années 1945 et 1946, d'une maladie rapportée du camp de concentration de Sachsenhausen, où il fut déporté par les Allemands en 1939 avec d'autres savants polonais.

St. Czarnocki naquit en 1887 à Gajlańce, dans les environs de Kowno. En 1906 il a achevé ses études à la Haute Ecole des Mines de Petersbourg avec le titre d'ingénieur des mines. Son activité scientifique se rattache avant tout aux problèmes des affleurements du pétrole et du charbon. Ces recherches sur le pétrole sont liées à son long séjour en Russie et aux travaux exécutés pour le Comité Géologique de Petersbourg. De cette époque provient une série de cartes géologiques des terrains pétrolifères de la partie occidentale du gouvernement de Bacou, du gouvernement de Tiflis et d'autres encore. Son activité dans le domaine des recherches sur le charbon se rapporte presque exclusivement aux terrains polonais. La première période de cette activité, immédiatement après la fin de ses études à l'Institut Géologique, se rapporte au bassin de Dąbrowa, d'où vient une importante étude sur la structure géologique des différents terrains de ce bassin. St. Czarnocki a présenté ici le profil stratigraphique général du carbonifère supérieur de cette partie du bassin. Il a découvert plusieurs niveaux avec la faune marine, en montrant leur importance comme niveaux caractéristiques et enfin il a calculé des réserves du bassin de Dąbrowa.

La deuxième période de l'activité de St. Czarnocki commence en 1922 avec son retour en Pologne: Il dirige alors la Section du Charbon nouvellement créée à l'Office Géologique National qu'il organise avec toute son énergie. La majeure partie des résultats obtenus par la géologie polonaise qui ont apporté beaucoup de matériaux nouveaux à la connaissance du bassin houiller incombe à St. Czarnocki qui a pendant 15 ans dirigé les travaux de cette section.

Dans les études qui se rapportent au bassin de Dąbrowa, la première place appartient au „Bassin houiller polonais“, qui présente les résultats de ses recherches dans la période entre 1914 et 1934. C'est une sorte d'encyclopédie qui contient d'une manière concise mais complète tout ce qui a été obtenu dans le domaine de la géologie du bassin en 20 ans. La majorité des problèmes reçoit de St. Czarnocki une explication personnelle, surtout dans le domaine des problèmes de la géologie économique.

Un autre domaine auquel St. Czarnocki a consacré beaucoup d'énergie, c'est le problème des qualités du charbon en

fonction de la structure du bassin. A ce domaine appartiennent plusieurs travaux intéressants.

Il faut encore mentionner une étude synthétique concernant les richesses minières de Pologne, accompagnée d'une carte.

Dans tous les domaines de sa vaste activité scientifique et organisatrice, St. Czarnocki se distingue par une grande énergie et par son haut sentiment du devoir, soit comme directeur de la Section du Charbon, soit comme vice-directeur du Service Géologique, poste que St. Czarnocki a occupé jusqu'en 1933. L'élection, après la guerre, de St. Czarnocki à la présidence de la Société Géologique Polonaise, fut l'expression de la reconnaissance de ses qualités scientifiques et organisatrices. Il a gardé cette dignité jusqu'à sa mort.

Grâce à la noblesse de son caractère St. Czarnocki a joui d'une sympathie générale, en particulier dans le monde minier, dont beaucoup de représentants comptent parmi ses élèves. Sa mort, hâtée par les souffrances subies dans le camp de concentration de Sachsenhausen, a couvert de deuil les milieux géologiques polonais.

Spis prac naukowych

1. Materiały k poznaniu kamiennougolnych otłóżeńij Dombrowskago basseinu. Trudy Geol. Komiteta. Now. Ser. wyp. 34 — 1907.
2. Oczerk miastorożdenij żelaznych rud zapadnoj czasti centralnoj Rossii i carstwa Polskago. Zap. Gorn. Inst. 1908.
3. Budowa geologiczna utworów węglowych w Zagłębiu Dąbrowskiem. Dąbrowa Górnicza 1909.
4. Geologiczeskija Izsledowanija Kubanskago nieftienosnago rajona. List Nieftiano-Szyrwanskij. Trudy Geol. Komit. N. S. wyp. 47 — 1909.
5. Wspólnie z Gubkinym. Otczet o razwiedocznych rabotach na Nieftiano-Szyrwanskoj nieftienosnoj płoszczadi. Izv. Geol. Komit. 1910.
6. Wspólnie z K. Bohdanowiczem, Gołubiatnikowym i K. Kalickim: O poniżenij polewago otczisztenja i obiazatelnoj minimalnoj dobyczy niefti s uczastkow Bakinskago rajona. Izv. Geol. Komit. 1910.
7. Geologiczeskija izsledow. Kubansk. nieftienosnago rajona. Listy: Majkopskij i Prussko-Dagiestanskij. Trudy Geol. Komit. N. S. wyp. 65. 1911.
8. Geologiczeskij oczerk Oltinskich kamiennougolnych miastorożdenij. Izv. Geol. Komit. 1912.
9. Otczet ob osmotrie niekotorych punktow strojuszcejsia linji Armawir-Tuapsinskoj żel. dor. Izv. Geol. Komit. 1912.

10. Otczet ob osmotrie czasti namieczenoj k postrojkie linii żel. dor. Armawir-Stawropol-Pietrowskoje. Izw. Geol. Komit. 1912.
11. Dombrowskij Kamiennougolnyj Bassejn. Oczerk miestorożdenij iskopajemych uglej Rossii. Petersburg 1913.
12. Wspólnie z Weberem: Kamiennyj ugol na Kawkazie. Oczerk miestorożd. iskop. uglej Rossii. 1913.
13. The Bassin of Dombrowa. The Coal Resources of the World. Toronto-Kanada 1913.
14. Otczet o komandirowkie na strojuszczujusia liniu Podolskoj żel. dor. Izw. Geol. Komit. 1913.
15. Geologiczeskija Izsledow. Kubanskago nieftienosnago rajona. Listy: Smolenskij i Ilskij. Trudy Geol. Komit. N. S. w. 91. 1914.
16. Otczet o komandirowkie wiosnoju 1914 g. na strojuszczujusia Błogodarienskuju liniu Armawir-Tuapsinskoj żel. dor. Izw. Geol. Komit. 1914.
17. Otczet o komandirowkie dla osmotra czasti linii Armawir-Tuapse między stancjami Ganzá i Tuapse. Izw. Geol. Komit. 1914.
18. O nieftienosnosti Czoczchatskoj daczí w Gurijskom rajonie. Izw. Geol. Komit. 1914.
19. Otczet o komandirowkie w g. Wolsk osienju 1914 g. dla izsledow. woprosa ob opoźniach na linii Riazansko-Uralskoj żel. dor. Izw. Geol. Kom. 1915.
20. Otczet o geologiczeskich izsledow. w dol podchoda k Wołgie po projektu inż. Łachtina. Izw. Geol. Komit. 1915.
21. Wspólnie z N. Pogrebowym i A. Stopniewiczem: Otczet Komissii komandirowannoj dla izuczenija geologiczeskich usłowij podchoda k Uwiekskomu mostu Riazansko-Uralskoj żel. dor. Izw. Geol. Komit. 1915.
22. Geologiczeskija izsledow. Kubanskago nieftienosnago rajona. List Krymskij. Trudy Geol. Komit. N. S. w. 128. 1916.
23. K woprosu ob eksploatacji wtorstiepiennyh miestorożdenij niefti na Kawkazie. Powierchnost, i Niedra. Petersburg 1917.
24. Rajony Ilskij, Kudakinskij i Suworowo-Czerkieskij. Jestiestw. Proizwodit. Siły Rossii. Pietrograd 1918.
25. Gurijskij nieftienosnyj rajon. Jestestw. Proizw. Siły Rossii. 1918.
26. Nieftianyja miestorożdenija jużnoj czasti Bakinskoj—gub., Nieftianoje i Słancewoje choziajstwo. Moskwa 1921.
27. Metody podsczoła zapasow nieftianych miestorożdenij i opyt ich primienienija k Groznienskomu i Majkopskomu rajonom. Moskwa 1922.
28. Stacja Geologiczna w Dąbrowie Górniczej. Przegl. Górn. Hutn. 1923.
29. Plan ogólny robót geologicznych na terenach węglowych w Polsce. Przegl. Górn. Hutn. 1923
30. Metody obliczania zasobów złóż naftowych. Methods of Estimating Reserves of Oil Deposits. Sprawozd. Państw. Inst. Geol. II. 1924.
31. Stroitielnyje materiały Kryma. Pietrograd 1924.
32. Stroitielnyje materiały Kawkaza. Pietrograd 1924.

33. Polskie węgle jako przyszłe „rudę naftowe”. Przemysł i Handel Górnośląski. Katowice 1924.
34. Sprawozdanie z badań geologicznych wyk. w r. 1924 w Polskim Zagłębiu Węglowym. Pos. Nauk. P. I. G. No 12. 1925.
35. Zdolność do koksowania i właściwości chemiczne naszych węgli w związku z budową geologiczną polskiego Zagłębia. Przegl. Górn. Hutn. 1925.
36. Sprawozdanie z badań geologicznych wykonanych w r. 1925 na arkuszu Brzeszcze mapy geologicznej Pol. Zagł. Węglow. Pos. Nauk P. I. G. 15. 1926.
37. Dotychczasowe wyniki prac mających na celu wyjaśnienie związku pomiędzy właściwościami chemicznymi naszych węgli a budową geologiczną Pol. Zagł. Węgl. Pos. Nauk. P. I. G. 18. 1927.
38. Charakterystyka geologiczna Pol. Zagł. Węgl. Przegl. Techn. 65 — 1927.
39. Polskie Zagłębie węglowe. II. Zjazd Słow. Geografów. Przew. Zjazdu 1927.
40. Światowe zasoby złóż naftowych. Przegl. Polityczny Warszawa 1928.
41. Le bassin houiller polonais. Congrès des Études de Stratigraphie du Carbonifère. 1927. Liege. 1928.
42. Ocena geologiczna państwowych terenów węglowych. Pos. Nauk. P. I. G. 21. 1928.
43. Kongres międzynarod. w Heerlen w kwestji stratygrafii karbonu Europy środk. Pos. Nauk. P. I. G. 19/20. 1928.
44. Sprawozdanie z prac wykonanych w r. 1928 na arkuszu Oświęcim szczegółowej mapy geologicznej Polsk. Zagł. Węgl. Pos. Nauk. P. I. G. 24. 1929.
45. Rezultaty prac wykonanych w r. 1928 a mających na celu zbadanie typów węgla w najniższym pokładzie grupy siodłowej w zach. części siodła głównego. Pos. Nauk. P. I. G. 24. 1929.
46. „Państwowy Instytut Geologiczny”. Przegl. Techn. 67, 1929.
47. Światowe zasoby złóż węglowych. Przegl. Polityczny Warszawa 1929.
48. O rozpoczętych w r. 1929 badaniach paleobotanicznych w Pol. Zagł. Węgl. Pos. Nauk. P. I. G. 27. 1930.
50. Mapa bogactw kopalnych Rzeczypospol. Polskiej 1:750 000 (redakcja) Wyd. P. I. G. 1931.
51. Objasnienia do mapy Bog. Kop. Polski. Explication de la Carte des Ressources Minérales de la République Polonaise. P. I. G. 1931.
52. Sprawozd. z badań na ark. Oświęcim. Szczeg. mapa Pol. Zagł. Węgl. Pos. Nauk. P. I. G. 30. 1931.
53. Możliwości odkrycia nowych terenów naftowych w Polsce i prowadzone w tym kierunku prace. Przegl. Górn. Hutn. 1931.
54. Węgiel brunatny w bilansie energetycznym Polski. Sprawozd. i Prace Pol. Kom. Energetycznego V. 1931.
55. Bogactwa kopalne Polski w świetle badań geol. ostatnich lat 10-ciu (1922—1932). Przegl. Górn. Hutn. 1932.

56. Sprawozd. z prac wykonanych w r. 1933, a mających na celu wyjaśnienie losu grupy siodłowej w połudn. wschodn. części naszego Zagł. Węglowego. Pos. Nauk P. I. G. 39. 1934.
57. Stan opracowywanej obecnie Przeglądowej Mapy geologicznej zachodniej części karpackiego obszaru naftowego. Pos. Nauk. P. I. G. 39. 1934.
58. Polskie Zagł. Węglowe w świetle badań geologicznych ostatnich lat 20-tu (1914—1934). Mapa szczeg. Pol. Zagł. Węgl. P. I. G. zesz. 1. 1935. Bassin houiller Polonais d'après les recherches géologiques faites depuis vingt années (1914—1934).
59. Sprawozdanie z prac wykonanych w r. 1934 na ark. Orzesze. Pos. Nauk. P. I. G. 42. 1935.
60. Nafta w Wielkopolsce i na Kujawach. Przegl. Gór. Hutn. 1935.
61. Nasze zagadnienia z dziedziny geologii ekonomicznej. Przegl. Gór. Hutn. 1935.
62. II. Kongres międzyn. w Heerlen poświęcony stratygrafii karbonu. Pos. Nauk. P. I. G. 43. 1935.
63. VII. Międzynarodowy Kongres Górniczo-Hutniczo-Geologiczny w Paryżu. Pos. Nauk. P. I. G. 43. 1935.
64. Geologia Ziemi Polskich. Techniczny Kalendarz Górniczy. Katowice 1936.
65. Les problèmes de la stratigraphie carbonifère du Bassin polonais en lumière du schéma accepté par le Congrès de Heerlen 1927 (w druku).
66. L'influence de facteurs tectoniques sur l'origine des différentes variétés de houille dans le Bassin houiller polonais. (w druku).
67. Les problèmes de la stratigraphie carbonifère du Bassin Polonais à la lumière du schéma adopté par le Congrès de Heerlen 1927. Deuxième Congrès pour la stratigraphie carbonifère. Compte Rendu 1937 (12 str.).
67. Działalność Państw. Instytutu Geologicznego w r. 1936. Sprawozd. P. I. G. t. IX. 1937. str. 38.
69. Wrażenia z XVII. Międzynarodowego Kongresu Geolog., który się odbył w Z. S. R. R. w r. 1937. Przegląd Górniczo-Hutniczy 1938. Katowice 32 str.
70. Nasza baza surowcowo-mineralna. Przegląd Gór. Hutn. 1938. 15 str.
71. Geologia węgla. Katowice 1947 (wspólnie z R. Krajewskim i W. Bobrowskim).
72. Bogactwa kopalne na Dolnym Śląsku. Wrocław — Warszawa 1948.